

УДК 001.894:340.134(44)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ВИНАХОДІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРАНЦІЇ

Любомир ЗІНИЧ,

аспірант кафедри цивільного права

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

SUMMARY

The article reviews the legal aspects of the usage of inventions in accordance with the legislation of France. The relevance of this scientific research lies in the fact that France went through a significant historical path of establishing the legislation in the sphere of intellectual property law. The Code of Intellectual Property has been changed structurally and functionally multiple times since the time it was passed. In this regard we have analyzed such institutes of patent law of France as free usage and mandatory licensing of inventions. On the basis of the analysis conducted, it was concluded that in order to increase the level of usage of inventions, a complex and systemic legislative activity of the state is required. In addition, the usage of inventions depends on multiple circumstances, among which economic factors are of special importance.

Key words: usage of inventions, legislation of France, restriction of patent owner's rights, free usage, flat license, mandatory licensing.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються правові особливості використання винаходів за законодавством Франції. Актуальність наукового дослідження полягає в тому, що Франція пройшла значний історичний шлях становлення законодавства у сфері права інтелектуальної власності. Кодекс інтелектуальної власності з часу прийняття зазнав багатьох структурних і функціональних змін. У цьому аспекті проаналізовано такі інститути патентного права Франції, як вільне використання та примусове ліцензування винаходів. На підставі аналізу зроблено висновок, що для підвищення рівня використання винаходів необхідна комплексна й системна нормотворча діяльність держави. Крім того, використання винаходів залежить від багатьох обставин, серед яких не останню роль відіграють економічні чинники.

Ключові слова: використання винаходів, законодавство Франції, обмеження прав власника патенту, вільне використання, обов'язкова ліцензія, примусове ліцензування.

Постановка проблеми. Одним із найбільш авторитетних і юридично довершених патентних законів у Європі вважається Кодекс інтелектуальної власності Франції [1, с. 120]. Франція є однією з не багатьох країн світу, яка має кодифікований акт у сфері інтелектуальної власності. Крім цього, необхідність захисту прав на об'єкти промислової власності виникла як результат розвитку суспільної та правової думки у Франції, що підтверджується прийняттям Паризької конвенції про охорону промислової власності ще в 1883 році.

Варто врахувати й те, що в процесі аналізу патентної активності країн Європи (Франція, Німеччина, Великобританія) у 2010 році показник патентування значно перевищив рівень зростання ВВП трьох найбільших європейських країн [2, с. 13]

На сьогодні, унаслідок складного економічного становища в нашій державі, у виробництві використовуються лише шість із тисячі винаходів. А за даними Державної служби інтелектуальної власності, за 2014 рік підприємства та організації уклали 157 ліцензійних договорів [3]. Це дуже мало для зареєстрованих у країні близько 50 тисяч підприємств [4, с. 9].

Ураховуючи вище зазначене, правові аспекти використання винаходів за законодавством Франції набувають особливої актуальності.

Актуальність теми. Під час дослідження цієї проблеми використовувались аналітичні матеріали державних органів і законодавство Франції. Зазначимо, що проблема використання винаходів за законодавством Франції українськими вченими не розглядалась.

Крім того, наукові дослідження здебільшого обмежуються дослідженням правової охорони винаходів, необгрунтовано залишаючи поза увагою правові аспекти

їх використання. Усе ж рівень наукової розробки проблеми використання винаходів не відповідає вимогам практики, що відображається в неефективному використанні зазначених об'єктів.

Метою статті є аналіз патентного законодавства Франції щодо використання винаходів, а також визначення правових особливостей вільного використання винаходів і характеристика примусового ліцензування винаходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що положення Паризької конвенції про охорону промислової власності [5] становлять основу законодавств багатьох країн світу, значна частина норм вказаного міжнародного акта виражена й у патентному законодавстві Франції.

Основним нормативним актом є Кодекс інтелектуальної власності Франції, що складається із законодавчої частини, регламентуючої частини та частини про застосування норм на заморських територіях. Законодавча частина містить загальні положення права інтелектуальної власності. Регламентуюча частина деталізує окремі положення авторського права, права промислової власності, правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Кодекс інтелектуальної власності регламентує процедуру імплементації міжнародних договорів ратифікованих Францією [6].

Нормативною основою, окрім Кодексу інтелектуальної власності, є Регламентація права на інтелектуальну власність Франції від 30 грудня 2005 року [7]. Зазначений нормативний акт детально визначає процедуру отримання патенту щодо всіх об'єктів промислової власності й підстави та порядок отримання примусових ліцензій.

Законодавство Франції визначає, які дії заборонено вчиняти щодо патенту, що, згідно із законодавством

України, визнається використанням винаходу. Відповідно до ст. L613-3 Кодексу інтелектуальної власності Франції (далі – Кодекс), забороняється вчиняти такі дії:

а) створювати, пропонувати, поставляти на ринок продукт, який є предметом патенту, або імпорт продукту для таких цілей;

б) використовувати процес, який є предметом патенту, або, якщо третя сторона знає чи це очевидно в цих обставинах, використання процесу заборонено без згоди власника патенту, пропонувати процес для використання на території Франції;

с) пропонувати, поставляти на ринок продукт, отриманий безпосередньо способом, який є предметом патенту, або імпорт для таких цілей.

Зазначимо, що у Франції результати інтелектуальної діяльності є об'єктами права власності. Указана стаття встановлює право особи, яка володіє патентом на використання винаходу, забезпечуючи право запобігати порушенню патенту, гарантуючи тим самим права осіб, котрі правомірно використовують винахід.

Для використання запатентованого винаходу особа, яка бажає отримати ліцензію, повинна надіслати письмовий запит власникові патенту або одному із співвласників, котрі повинні надати докази того, що вони мають право надавати невиключні ліцензії.

Незважаючи на економічну доцільність патентної охорони винаходів, законодавство Франції містить положення про обмеження патентних прав, яке дозволяє використовувати винахід без згоди власника патенту у визначених випадках. У цьому аспекті хотілося б звернути увагу на вільне використання об'єктів промислової власності й примусове ліцензування винаходів.

Ст. L613-5 Кодексу встановлено права, що надаються патентом, не поширюються на таке:

а) дії, учинені в особистих і некомерційних цілях;

б) дії, учинені в експериментальних цілях, пов'язаних із предметом запатентованого винаходу;

в) приготування ліків в аптеці в окремих випадках відповідно до рецепту лікаря або актів, що стосуються медицини.

Порівнюючи законодавства багатьох країн із французьким законодавством, ми встановили, перелік винятків із прав, які надаються патентом, досить вузький, убачається, що це має на меті гарантувати права власника патенту й надати ліцензійному договору основне значення.

Вище зазначені випадки використання базуються на теорії «вичерпання прав». На думку О.Б. Петренка, її сутність полягає в тому, що виключні права патентовласника після виготовлення запатентованого продукту (виробу) та після введення його в цивільний оборот самим патентовласником або іншою особою за його згоди (наприклад, ліцензіатом) обмежуються щодо подальшої комерційної реалізації або використання цього продукту, виробу (перепродаж, оренда, лізинг). Уважається, що патентовласник у результаті введення в комерційний оборот запатентованого об'єкта автоматично вичерпує свої виключні права, оскільки вже отримав певну вигоду з власної монополії. Подальша зміна власника цього продукту, виробу не створює порушення патентних прав. Звідси – дозвіл від патентовласника повинна отримати лише особа, яка першою має намір виробляти або продавати запатентований об'єкт. Усі наступні володільці за умови, що продукт, виріб були введені в комерційний оборот законним шляхом, можуть його використовувати без отримання дозволу від патентовласника [8, с. 112–113].

Разом із тим на практиці застосування вільного використання винаходів є недостатнім. Тому наступним із обмежень є примусове відчуження прав на винаходи та корисні

моделі, який існує впродовж багатьох років і закріплений у всіх розвинених країнах, проте відрізняється підставами встановлення й порядком застосування.

На міжнародному рівні примусове ліцензування винаходів передбачено Угодою про торговельні аспекти інтелектуальної власності [9]. Ст. 31 встановлено, якщо законодавство держави-учасниці угоди дозволяє інше використання об'єкта патенту без дозволу власника прав, включаючи використання урядом або третіми сторонами з дозволу уряду за наявності низки визначених підстав, то така процедура може застосовуватися державою-учасницею угоди. Франція ратифікувала Угоду про торговельні аспекти інтелектуальної власності, яка стала частиною законодавства Франції.

Зазначимо, що французьке законодавство передбачає обов'язкову та примусову ліцензію на винахід. Обов'язкова ліцензія може бути надана на патент, який не використовується, і на патент, використання якого неможливе без дозволу власника попереднього патенту.

Для отримання будь-якої ліцензії необхідно письмово звертатись до власника патенту. Якщо ліцензію не отримано від власника патенту, тоді, відповідно до ст. L613-6 Кодексу, Міністр, відповідальний за промислову власність, може подати до суду прохання про отримання ліцензії. Усі рішення, прийняті судами Апеляційної інстанції та Касаційної інстанції, негайно повідомляються Секретарю Генерального директора Національного інституту промислової власності. Остаточні рішення повинні бути внесені в Національний патентний реєстр.

Ст. L613-11 Кодексу встановлено, що будь-яка особа може отримати обов'язкову ліцензію на патент, який не використовується, у таких випадках: а) особа використовувала або зробила реальні та ефективні кроки для роботи винаходу, що є предметом патенту на території держави-члена Європейського співтовариства або іншої держави-учасниці Угоди про Європейський економічний простір; б) немає на ринку продукту, який є предметом патенту, у кількості, достатній для задоволення потреб французького ринку. Те саме застосовується, коли використовується імпорт запатентованих товарів, вироблених у державі-учасниці Угоди про створення Світової організації торгівлі.

Обов'язкова ліцензія на залежний винахід застосовується, якщо власник патенту не може використовувати свій патент без порушення прав власника попереднього патенту. Верховний суд може надати йому ліцензію попереднього патенту в обсязі, необхідному для використання, якщо винахід містить істотний технічний прогрес і становить значний економічний інтерес. Власник попереднього патенту надає перехресну ліцензію наступному патентові.

Примусова ліцензія у Франції може бути надана для інтересів національної безпеки, охорони здоров'я та суспільних інтересів.

Якщо інтереси охорони здоров'я вимагають використання винаходу, міністр, відповідальний за промислову власність, на прохання міністра, відповідального за здоров'я, може застосувати примусову ліцензію на умовах, передбачених у ст. L613-17 Кодексу, до такого: а) медичного виробу, медичного приладу, медичного приладу для діагностики в пробірці, додаткового терапевтичного продукту; б) процесу для розведення, продукту, необхідного для їх розмноження, або способу виготовлення такого продукту; в) діагностичного методу.

Для прийняття правильного та об'єктивного рішення про застосування примусової ліцензії при Міністерстві створюється Комітет. Протягом двох місяців із моменту отримання запиту Комітет повинен прийняти рішення про умови видання ліцензії на використання, особливо

щодо її тривалості й обсягу. Це рішення має бути доведено до відома запитувача ліцензії та патентовласника за необхідності.

Міністр, відповідальний за промислову власність, приймає своє рішення на основі остаточної думки Комітету, після розгляду зауважень зацікавлених сторін.

Згідно зі ст. L613-18 Кодексу, міністр, відповідальний за промислову власність, має право дати дозвіл на використання патенту будь-якій особі, щоб задовольнити вимоги національної економіки, якщо неможливо використовувати винахід і це завдає серйозної шкоди економічному розвитку й суспільним інтересам.

Примусова ліцензія в інтересах економічного розвитку застосовується постановою Міністра, відповідального за промислову власність, прийнятою після консультацій із Міністром економіки і фінансів і Міністром, відповідальним за наукові дослідження і ядерну та космічну сферу. Рішення має містити обґрунтування потреби національної економіки. Рішення доводиться разом із підставами до патентовласника й за необхідності до власників ліцензій, уведених у Національний патентний реєстр, або їхніх представників у Франції.

В інтересах національної оборони держава може здійснювати відчуження патенту згідно з французьким законодавством (ст. L. 613-20 Кодексу), це може бути виконано в будь-який час на території однієї з країн Європейського Союзу [10, с. 7].

Примусова ліцензія в інтересах національної оборони отримується шляхом надсилання запиту до Міністра, відповідального за оборону, та Міністра, відповідального за промислову власність.

У будь-якому із видів примусових ліцензій, згідно із законодавством Франції, ліцензія може бути тільки невиключною, вона повинна бути надана на фіксованих умовах із зазначенням тривалості й галузі застосування, але крім сум роялті, що підлягають сплаті за використання винаходу. Ліцензія набуває чинності з дати повідомлення про умови сторонам.

Додаток для примусової ліцензії має бути отримано в суді першої інстанції; вона повинна супроводжуватися доказами, які підтверджують, що заявник не зміг отримати ліцензію від власника патенту та що він може використовувати винахід ефективно й серйозним чином. Права, які впливають із таких ліцензій, можуть бути передані тільки разом із бізнесом, підприємством або частиною підприємства, до яких вони належать.

Відповідно до ст. L613-14 Кодексу, якщо власник примусової ліцензії не дотримується умов, за яких ліцензія була надана, власника патенту й у відповідних випадках інші ліцензіати можуть скасувати ліцензію за рішенням суду.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можемо стверджувати, що Франція пройшла значний історичний шлях становлення законодавства у сфері права інтелектуальної власності. Кодекс інтелектуальної власності з часу прийняття зазнав багатьох структурних і функціональних змін. У результаті якісних перетворень і доповнень законодавства показники використання та комерціалізації винаходів значно зросли.

Досвід Франції свідчить, що для підвищення рівня використання винаходів необхідна комплексна й системна

нормотворча діяльність держави. Крім того, використання винаходів залежить від багатьох обставин, серед яких не останню роль відіграють економічні чинники.

На особливу увагу заслуговує механізм примусового ліцензування, який застосовується у виняткових випадках і детально регламентується законодавством Франції. Процедура отримання примусової ліцензії має характерні тільки для французького законодавства особливості, зокрема створення додаткового урядового органу буде сприяти прийняттю обґрунтованого та об'єктивного рішення щодо застосування примусової ліцензії, завдяки чому права власника патенту надійно захищені.

Аналіз правових аспектів використання винаходів за законодавством Франції є невичерпним. Подальше теоретичне дослідження дасть змогу розробити практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення законодавства України й стимулювання розвитку винахідництва в Україні.

Список використаної літератури:

1. Бочарова Н.В. Законодавче забезпечення права інтелектуальної власності в країнах Європи (порівняльно-правовий аналіз) / Н.В. Бочарова // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно-правові дослідження». – 2009. – № 2. – С. 118–123.
2. Андрощук Г. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці: стримуючі фактори / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 6. – С. 4–11.
3. Передача прав на ОПВ у 2014 році / Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sips.gov.ua>.
4. Пономаренко В.В. Розробка заходів по підвищенню ефективності використання об'єктів промислової власності / В.В. Пономаренко, Л.В. Перевалова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія «Актуальні проблеми розвитку українського суспільства». – 2014. – № 37. – С. 8–12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiake_2014_37_5.pdf.
5. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. (укр./рос.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
6. Code de la propriété intellectuelle (version consolidée au 23 février 2015) / Всесвітня організація інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=363403.
7. Intellectual Property Regulations / Всесвітня організація інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wipo.int/wipolex/en/profile.jsp?code=FR>.
8. Петренко О.Б. Виключення з патентної монополії та межі захисту патентних прав / О.Б. Петренко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. – № 1–2. – С. 104–116. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2004_1-2_20.pdf.
9. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (укр./рос.) від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
10. Ніколаєнко С.І. Проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування щодо захисту прав інтелектуальної власності / С.І. Ніколаєнко // Інтелектуальна власність. – 2007. – № 2. – С. 4–14.